University of Tehran Press

Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research

Online ISSN: 2008-4838

Homepage: http://ijaedr.ut.ac.ir/

Modeling the Supervisory System for Agricultural Bank Credit Facilities: A Grounded Theory Approach

Mohammad Nazaripour [1]✉ **and Amir Mohammad Heidari** [2]

1. Corresponding Author, Department of Accounting, Faculty of Management and Acoounting, Hazrat-e Masoumeh University, Qom, Iran. E-mail: m.nazaripour@hmu.ac.ir
2. Department of Accounting, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran. E-mail: heidariamir1377@gmail.com

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 22 September 2025

Revised: 28 October 2025

Accepted: 19 November 2025

Published online: Spring 2026

Keywords:

Credit Risk Management, Smart Monitoring, Institutional Coordination, Supervisory Process Reengineering, Farmer Engagement.

ABSTRACT

Weak supervision of agricultural credit allocation annually leads to widespread resource misallocation, rising non-performing loans, and declining productivity at the national level. Accordingly, this applied qualitative study, using a grounded theory approach, proposes a localized and intelligent supervisory model for the Agricultural Bank that reduces credit risk, optimizes processes, strengthens continuous monitoring, and enhances the efficiency of the banking system. The study population consisted of experts from the Agricultural Bank, and the data were collected through 17 in-depth semi-structured interviews using purposive–snowball sampling. Data analysis was conducted through open, axial, and selective coding in MAXQDA 2020, resulting in the extraction of a six-category paradigmatic model. The causal conditions included structural weaknesses, shortages of specialized personnel, and procedural deficiencies, while the central phenomenon was identified as upgrading supervision from inefficiency to structural coherence. Contextual and intervening conditions encompassed organizational constraints, macroeconomic pressures, and non-specialist interventions. The strategies focused on smart supervision, reporting transparency, inter-organizational coordination, and process reengineering. The model's outcomes include reduced resource diversion, increased loan repayment, and enhanced national productivity, providing a practical framework for similar banks.

Cite this article: Nazaripour, M. & Heidari, A. M. (2026). Modeling the Supervisory System for Agricultural Bank Credit Facilities: A Grounded Theory Approach. *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research*, 57-2 (1), 197-220. DOI: https://doi.org/10.22059/ijaedr.2025.402586.669388

© The Author(s).

Publisher: The University of Tehran Press.

DOI: https://doi.org/10.22059/ijaedr.2025.402586.669388

Extended Abstract

Objectives

The banking system plays a central role in driving economic development by efficiently allocating financial resources and providing credit facilities, thereby stimulating production, investment, and overall economic growth. The Agricultural Bank, given its specialized mandate to support the agricultural sector, holds a strategic position in advancing food security, fostering rural development, and mitigating regional inequalities. However, without an effective supervisory framework, the disbursement of credit can result in resource misallocation, rising levels of non-performing loans, and a decline in overall banking efficiency. Agriculture, by its nature, is exposed to unique risks—including climate variability, price fluctuations, and market unpredictability—making robust, adaptive, and intelligent oversight essential. A major systemic challenge is the overreliance on formal, document-based controls, which often fail to ensure that funds are used for their intended purposes. To address this, a comprehensive supervisory system is urgently needed—one that combines on-the-ground monitoring, advanced technologies, and active stakeholder engagement with existing administrative mechanisms. Using a grounded theory approach and informed by the real-world experiences of sector experts, this study develops a context-sensitive, locally tailored, and operationally practical supervisory model specifically designed for the Agricultural Bank.

Methodology

This study is applied in purpose and qualitative in design, utilizing a grounded theory approach. By drawing directly on empirical data—and deliberately avoiding preconceived theoretical frameworks—this methodology facilitates the emergence of a theory grounded in real-world contexts and practical experiences. The central aim is to develop a model for the supervisory system governing credit facilities at the Agricultural Bank, firmly situating the research within the domain of applied inquiry. The study's population comprises experienced experts from the bank, selected through purposive sampling using the snowball technique: each participant helped identify subsequent interviewees, enabling access to a relevant and knowledgeable sample. Data collection proceeded until theoretical saturation was achieved; while initial indicators of saturation emerged after the fifteenth interview, two additional interviews were conducted to ensure comprehensiveness and guard against premature saturation. Ultimately, 17 in-depth interviews were completed with seasoned professionals, significantly enriching the conceptual texture and analytical depth of the findings. Data were collected via semi-structured interviews—a method that preserved focus on core research themes (including root causes of supervisory weaknesses, structural conditions, and intervening factors) while allowing participants the flexibility to express their insights and lived experiences freely. This openness contributed substantially to the richness, nuance, and diversity of the outcomes.

Results and Discussion

During the data analysis process, the initially extracted categories were refined and consolidated based on semantic overlap and conceptual coherence, allowing them to evolve into more abstract, higher-order analytical constructs. These were ultimately organized into six core domains: the central category, causal conditions, contextual conditions, intervening conditions, strategies, and outcomes. Causal conditions encompassed structural and managerial weaknesses, insufficient specialized human resources, and gaps in supervisory procedures—all of which demand organizational restructuring, capacity building, and procedural reform. The central category, "Enhancement of the Supervisory System," captures the current inefficiencies, the negative consequences of weak oversight, and the critical need for a formalized, transparent, and systematic approach to supervision. Contextual conditions include institutional constraints and broader socio-economic pressures—such as inflation, policy misalignment, and geographic dispersion—that undermine supervisory effectiveness and call for structural adaptation and proactive environmental management.

Intervening conditions involve non-expert institutional interference, challenges in outsourced monitoring, and fragmented technological systems—obstacles that can be mitigated through minimizing irrelevant external influence, improving oversight partnerships, and integrating digital tools. Five strategic pillars were proposed to strengthen supervision: enhancing transparency and feedback loops, fostering inter-organizational coordination, reforming operational processes, engaging stakeholders through participatory mechanisms, and deploying smart technologies such as AI-driven monitoring. The anticipated outcomes include more effective

project implementation, optimal resource use, reduced non-performing loans through continuous oversight, and enhanced national agricultural productivity. Collectively, this model affirms that an intelligent, structured, and adaptive supervisory framework is indispensable for sound financial governance and the long-term realization of sustainable agricultural development at both local and national levels.

Conclusion

Employing a grounded theory approach, this study develops a context-sensitive, practical model for supervising agricultural credit facilities within the Agricultural Bank. Findings reveal that structural inefficiencies, a lack of specialized human capital, and gaps in supervisory procedures are primary contributors to diminished oversight effectiveness. To counter these challenges, the study advocates for a multidimensional strategy encompassing greater transparency, improved inter-organizational collaboration, process reengineering, active stakeholder engagement, and the integration of smart technologies. These interventions not only curb resource misallocation but also boost loan repayment rates and elevate the productivity of agricultural initiatives across local and national levels. While the research is constrained by its qualitative methodology and focus on a single institution, the proposed model offers a flexible framework adaptable to other financial organizations operating in similar contexts.

Theoretically, this study advances credit risk management literature by foregrounding the role of organizational dynamics, environmental stressors, and institutional interventions—factors often overlooked in quantitative analyses. Practically, it recommends concrete measures such as reinforcing data-centric monitoring systems, delivering targeted capacity-building programs for staff, adopting artificial intelligence for real-time oversight, and implementing hybrid supervisory models that combine internal controls with external audits. These actions collectively support the reduction of non-performing loans, enable continuous performance tracking, and foster sustainable agricultural growth. Beyond its immediate application, the model provides a conceptual foundation for future quantitative validation and cross-sectoral comparative studies, while serving as an actionable blueprint for optimizing financial governance in economically vital, risk-prone sectors.

Author Contributions

The second author was responsible for conducting the interviews and preparing the literature review and theoretical framework, whereas all other tasks were performed by the first author.

Data Availability Statement

“Not applicable”

Acknowledgements

The authors would like to thank all participants of the present study. The Directorate of Research and Technology at the University of Tehran has also supported this research, which is highly acknowledged.

Ethical considerations

The authors avoided data fabrication, falsification, plagiarism, and misconduct.

Conflict of interest

The author declares no conflict of interest.

مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، دوره ۲- ۵۷، شماره ۱

انتشارات دانشگاه تهران

شاپا الکترونیکی: ۷۸۵X-۲۴۲۳

Homepage: http://ijaedr.ut.ac.ir/

مدل‌سازی نظام نظارت برای تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی: رویکرد گراندد تئوری

محمد نظری‌پور[۱] ✉ | امیرمحمد حیدری[۲]

۱. نویسنده مسئول، گروه حسابداری، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه حضرت معصومه (س). قم. ایران. رایانامه: m.nazaripour@hmu.ac.ir

۲. گروه حسابداری، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران. رایانامه: heidariamir1377@gmail.com

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

مقالهٔ پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۶/۳۱

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۸/۰۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۲۸

تاریخ انتشار: بهار ۱۴۰۵

کلیدواژه‌ها:

مدیریت ریسک اعتباری، پایش هوشمند، هماهنگی نهادی، بازمهندسی نظارت، مشارکت کشاورزان.

چکیده

ضعف در نظارت بر اعطای تسهیلات کشاورزی هر ساله به انحراف گسترده منابع، افزایش مطالبات معوق و افت بهره‌وری در سطح ملی منجر می‌شود. در همین راستا، این پژوهش کاربردی-کیفی با بهره‌گیری از رویکرد نظریه داده‌بنیاد، یک الگوی بومی و هوشمند نظارتی برای بانک کشاورزی ارائه می‌دهد که با کاهش ریسک اعتباری، بهینه‌سازی فرایندها و تقویت پایش مستمر، زمینه ارتقای کارایی نظام بانکی را فراهم می‌سازد. جامعه آماری پژوهش حاضر خبرگان بانک کشاورزی بود و داده‌ها از طریق ۱۷ مصاحبه عمیق نیمه‌ساختار یافته با نمونه‌گیری هدفمند-گلوله‌برفی گردآوری شد. تحلیل داده‌ها با کدگذاری باز، محوری و انتخابی در MAXQDA 2020 انجام شد و یک مدل پا را دایمی شش‌مقوله‌ای استخراج شد. شرایط علّی شامل ضعف ساختاری، کمبود نیروی متخصص و نارسایی‌های فرآیندی بود و پدیده مرکزی، ارتقای نظارت از ناکارآمدی به ساختارمندی شناسایی شد. شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر، محدودیت‌های سازمانی، فشارهای کلان اقتصادی و دخالت‌های غیرتخصصی را دربر می‌گرفت. راهبردها بر هوشمندسازی نظارت، شفافیت گزارشگری، هماهنگی بین سازمانی و بازمهندسی فرآیندها تمرکز داشت. پیامدهای مدل شامل کاهش انحراف منابع، افزایش بازپرداخت تسهیلات و ارتقای بهره‌وری ملی است و چارچوبی عملی برای بانک‌های مشابه ارائه می‌دهد.

استناد: نظری پور، محمد و حیدری، امیرمحمد (۱۴۰۵). مدل‌سازی نظام نظارت برای تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی: رویکرد گراندد تئوری. *مجلهٔ تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران*، ۲-۵۷ (۱)، ۲۲۰-۱۹۷ . DOI : https://doi.org/10.22059/ijaedr.2025.402586.669388

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.

© نویسندگان.

DOI: https://doi.org/10.22059/ijaedr.2025.402586.669388

مقدمه

نظام بانکی به‌عنوان یکی از ارکان بنیادین توسعه اقتصادی، نقشی تعیین‌کننده در هدایت جریان‌های مالی به‌سوی فعالیت‌های مولد، سرمایه‌گذاری‌های پایدار و ایجاد اشتغال دارد (Nyasha & Odhiambo, 2013; Vrotslavskyy & Dropa, 2024). این نظام از طریق تخصیص بهینه منابع و اعطای تسهیلات اعتباری، زمینه تأمین سرمایه مورد نیاز بخش‌های مختلف اقتصادی را فراهم کرده و در ارتقای بهره‌وری، کاهش نابرابری‌های اقتصادی و تحقق توسعه پایدار نقش‌آفرینی می‌کند. در این میان، بانک کشاورزی ایران به دلیل مأموریت تخصصی خود در حمایت از بخش کشاورزی و توسعه مناطق روستایی، جایگاهی متمایز در ساختار مالی کشور دارد (Kalhor & Ghasemi, 2023). عملکرد این بانک در پشتیبانی از فعالیت‌های کشاورزی نه‌تنها موجب افزایش تولید و بهره‌وری می‌شود بلکه در تحکیم امنیت غذایی، ایجاد تعادل منطقه‌ای و پیشبرد توسعه پایدار روستایی نقش حیاتی ایفا می‌کند (Khan et al. , 2024). با وجود اهمیت راهبردی تسهیلات کشاورزی، ضعف‌های نهادی و ساختاری در نظام نظارت، کارایی عملکرد بانکی را کاهش داده و ضرورت طراحی نظامی یکپارچه، داده محور و بومی را برجسته می‌سازد.

نظارت بر تسهیلات کشاورزی به دلیل ماهیت پیچیده و درهم‌تنیده این بخش، با چالش‌های ساختاری، نهادی و عملیاتی متعددی مواجه است. انحراف منابع، افزایش مطالبات غیر جاری، کنترل‌های صوری، فشارهای اجتماعی و سیاسی، کمبود نیروی متخصص و فقدان داده‌های یکپارچه از مهم‌ترین موانع نظارتی هستند. این چالش‌ها در کنار تورم، نوسانات ارزی و نرخ‌های بالای سود بانکی، کارایی نظام نظارت بر تسهیلات کشاورزی را به‌طور جدی تضعیف می‌کنند (Heydari et al. , 2011; Kaslow, 2014; Donya-e-Eqtesad Newspaper, 2015; Talebi, 2016; Mohseni et al. , 2019; Hasan et al. , 2023; Azarm & Farajzadeh, 2024; Mehdizadeh et al. , 2024; Cuadros-Solas et al. , 2025; Nazaripour & Zakizadeh. , 2025)

این عوامل، اثربخشی سازوکارهای نظارتی را تضعیف کرده و چرخه‌ای از ناکارآمدی در ارزیابی عملکرد، تخصیص تسهیلات و بازپرداخت آن ایجاد کرده‌اند. در نتیجه، تصمیم‌های نظارتی متأثر از فشارهای محیطی و منافع کوتاه‌مدت نهادی شده و به کاهش اعتماد عمومی به نظام بانکی انجامیده‌اند.

همزمان با چالش‌های نهادی، ریسک‌های ذاتی و فنی بخش کشاورزی نیز فرآیند نظارت مؤثر بر تسهیلات را با دشواری‌های جدی مواجه می‌سازند. تغییرات اقلیمی، نوسانات قیمت، بلایای طبیعی و بی‌ثباتی بازارها، عدم قطعیت بازدهی طرح‌ها را افزایش داده و انگیزه بانک‌ها برای پایش بلندمدت را کاهش می‌دهند (Komarek et al., 2020; Ghahremanzadeh et al. , 2016). در نبود نظارت میدانی و داده محور، تسهیلات کشاورزی گاه صرف فعالیت‌های غیرتولیدی و خرید دارایی‌های شخصی می‌شود. این وضعیت، زیان اعتباری بانک‌ها را افزایش داده و به تشدید بدهی و تضعیف پایداری مالی بخش کشاورزی می‌انجامد (Branzoli & Fringuellotti, 2022). افزون بر این، مداخلات سیاسی و فشارهای کلان اقتصادی مانند تورم و نوسانات ارزی، استقلال نهادی و شفافیت فرآیندهای نظارتی را تضعیف می‌کنند (Samanipour et al. , 2020). این شرایط می‌تواند به کاهش اعتبار، کارایی و ثبات نظام بانکی در سطح ملی منجر شود.

نظارت بانکی نقشی اساسی در حفظ سلامت، شفافیت و کارآمدی نظام اعتباری دارد و به دلیل ماهیت چندبعدی، نمی‌تواند صرفاً به شاخص‌های مالی محدود شود. نظارت مؤثر نیازمند توجه همزمان به ابعاد فنی، زیست‌محیطی و اجتماعی فعالیت‌های اعتباری، به‌ویژه در بخش کشاورزی است. ازاین‌رو، ارزیابی نوع کشت، بهره‌وری اراضی و مصرف منابع باید همراه با سنجش آثار اقلیمی و رفتار اقتصادی و اجتماعی کشاورزان انجام گیرد (Majlis Research Center, 1997; Asgharzadeh et al. , 2022; Branzoli & Fringuellotti, 2022). چنین رویکردی سبب می‌شود نظارت بانکی از سطح کنترل‌های اداری فراتر رود و به ابزاری تحلیلی برای پایش پایداری و اثربخشی تسهیلات تبدیل شود.

از سوی دیگر، عوامل نهادی و سازمانی نقش اساسی در شکل‌گیری و کارکرد نظام نظارت بانکی ایفا می‌کنند. ساختار بانک، قوانین حاکم، انگیزه و رفتار کارکنان و میزان هماهنگی نهادی، کیفیت و بی‌طرفی نظارت را تعیین می‌کند (Agha Kazem Shirazi et al. , 2019; Hale & Lopez, 2019). بااین‌حال، در بانک کشاورزی ایران تمرکز افراطی بر کنترل‌های

صوری، ضعف ارزیابی‌های تخصصی و نفوذ عوامل غیرفنی، اثربخشی نظارت را به میزان زیادی کاهش داده است. کمبود زیرساخت‌های فناورانه پیشرفته و نبود نظام داده‌های یکپارچه، این کاستی‌ها را تشدید کرده و موجب انحراف تخصیص منابع از مسیرهای کارشناسی شده است. این وضعیت، افزون بر تضعیف کارایی بانک، پیامدهای منفی قابل‌توجهی برای بهره‌وری و توسعه پایدار بخش کشاورزی به همراه دارد.

فناوری‌های نوین مانند بانکداری دیجیتال، حسگرهای هوشمند و تصاویر ماهواره‌ای، دسترسی به داده‌های دقیق و به‌روز را فراهم می‌کنند. این ابزارها با افزایش شفافیت، سرعت و دقت، کارایی و اثربخشی فرایندهای نظارتی را به‌طور چشمگیری ارتقا می‌دهند (Reis et al., 2013; Zamanian & Ohadi, 2016; Ionașcu et al. , 2023.). این فناوری‌ها با پایش لحظه‌ای اراضی، ارزیابی عملکرد محصولات و ردیابی جریان‌های مالی، ابزارهای موثری برای کنترل مصرف تسهیلات و جلوگیری از انحراف منابع را فراهم می‌کنند. با وجود اهمیت و ظرفیت بالای این فناوری‌ها در ایران، ضعف زیرساخت‌های اطلاعاتی، هزینه‌های اجرا، مقاومت نهادی و کمبود نیروی متخصص مانع بهره‌گیری مؤثر از آن‌ها شده است. یکی از جلوه‌های بارز این ضعف، فقدان پایگاه‌های داده‌ای یکپارچه و برخط است که امکان پایش مستمر عملکرد تسهیلات را محدود کرده و شناسایی زودهنگام انحراف یا ریسک بازپرداخت را دشوار می‌سازد.

در مقابل، کشورهای توسعه‌یافته همچون اتحادیه اروپا و ایالات‌متحده آمریکا نظام‌های نظارتی خود را بر پایه رویکردهای فناورانه و داده محور بازطراحی کرده‌اند. در این کشورها، ترکیب فناوری‌های هوشمند نظیر هوش مصنوعی، بلاکچین و کلان‌داده‌ها با الگوهای نظارت درونی و برون‌سپاری‌شده، موجب افزایش شفافیت، چابکی و اثربخشی نظام‌های نظارتی شده است (Jensen, 2000; Laurens, 2012; Lemma & Thorp, 2014; Güneș & Movassaghi, 2016; Baugh et al. , 2021; Raji et al., 2024; Umeorah et al., 2024; Alam et al., 2025). این کشورها از رهگذر تحلیل داده‌های اقلیمی، پایش‌های پیوسته و ارزیابی‌های دوره‌ای پروژه‌ها توانسته‌اند آثار منفی تغییرات اقلیمی را مهار کرده و پایداری مالی و زیست‌محیطی بخش کشاورزی را تقویت کنند. در مقابل، نظام نظارت بانکی ایران به دلیل تداوم اتکا به روش‌های سنتی، ضعف جریان اطلاعات و نبود یک چارچوب داده محور، از تحولات جهانی عقب افتاده و نتوانسته است به‌خوبی از ظرفیت فناوری برای ارتقای کارآمدی و شفافیت نظارت بهره گیرد (Talebi, 2016; Azarm & Farajzadeh, 2024).

مرور نظام‌مند متون نشان می‌دهد که پژوهش‌های پیشین در حوزه نظارت بانکی بر تسهیلات کشاورزی عمدتاً بر تحلیل‌های کمّی متمرکز بوده و از واکاوی عمیق ابعاد اجتماعی، نهادی و بومی این پدیده در ایران غفلت شده است (Hasan et al. , 2023; Azarm & Farajzadeh, 2024; Mehdizadeh et al. , 2024; Cuadros-Solas et al. , 2025; Nazaripour & Zakizadeh, 2025). بیشتر این مطالعات بر فرضیات از پیش تعیین‌شده تکیه داشته و کمتر به کشف روابط علّی و الگوهای نوظهور در نظام نظارت پرداخته‌اند. این وضعیت نشان‌دهنده شکاف مفهومی موجود و ضرورت بهره‌گیری از رویکردی اکتشافی برای تبیین جامع نظام نظارت در بستر نهادی ایران است. در این پژوهش، مرور نظام‌مند ادبیات بر پایه اصول روش‌شناختی (Snyder, 2019) به شناسایی شکاف‌های نظری، کاربردی و جهت‌دهی اکتشافی مطالعه کمک کرده است.

این پژوهش با اتکا به داده‌های میدانی و تحلیل‌های عمیق اکتشافی، درصدد پاسخ‌گویی به سه پرسش بنیادین است: نخست، مولفه‌های اصلی شکل‌دهنده نظام نظارت بر تسهیلات بانک کشاورزی کدام‌اند؛ دوم، تعاملات و سازوکارهای ارتباطی میان این مولفه‌ها چگونه عمل می‌کنند و سوم چه راهبردهایی می‌توانند در جهت ارتقای کارایی، اثربخشی و شفافیت فرآیندهای نظارتی به کار گرفته شوند. هدف اصلی مطالعه حاضر، بهبود بهره‌وری منابع مالی، کاهش ریسک‌های اعتباری، اصلاح روندهای تخصیص و ارزیابی تسهیلات، تقویت اعتماد عمومی نسبت به نظام بانکی و تسهیل دستیابی به اهداف توسعه‌ای بخش کشاورزی است. انتظار می‌رود نتایج تحقیق، افزون بر ارائه چارچوبی علمی برای بهینه‌سازی نظارت در بانک کشاورزی، بتواند زمینه تدوین سیاست‌ها و مدل‌های عملیاتی کارآمد را برای سایر مؤسسات مالی کشور فراهم آورد و به استقرار نظام نظارتی داده محور و پاسخ‌گو در سطح ملی کمک کند.

روش تحقیق

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت، کیفی با رویکرد گراندد تئوری[1]است؛ رویکردی استقرایی و اکتشافی که با تکیه بر داده‌های واقعی، پدیده‌ها را در بستر طبیعی تبیین می‌کند (Strauss & Corbin, 1998). در این رویکرد، نظریه از دل داده‌های میدانی شکل می‌گیرد و امکان استخراج مفاهیم، مقوله‌ها و ساخت نظریه‌ای همسو با واقعیت‌های تجربی فراهم می‌شود (Bazargan, 2008; Charmaz, 2014). انتخاب گراندد تئوری در این پژوهش با توجه به پیچیدگی نظارت بر تسهیلات کشاورزی، شکاف میان مقررات رسمی و عملکرد واقعی و ضرورت مشارکت فعال ذی‌نفعان در تولید داده‌های معتبر صورت گرفته است (Noble & Mitchell, 2016; Urquhart, 2022). فرآیند نظریه‌پردازی شامل سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی است که به ترتیب به استخراج مفاهیم اولیه، شناسایی روابط علّی، شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر و در نهایت توسعه مدل پارادایمی منجر می‌شود. مدل نهایی نه‌تنها علل نهادی و ساختاری ناکارآمدی نظارت را آشکار می‌سازد بلکه راهبردهای اصلاحی و پیامدهای بالقوه بهبود آن را نیز تبیین می‌کند (Chun Tie et al. , 2019).

جامعه آماری این پژوهش را کارشناسان حوزه تسهیلات بانک کشاورزی تشکیل می‌دهند؛ افرادی که با تجربه عملی و دانش تخصصی، دیدگاه‌هایی ژرف و واقع‌گرایانه درباره نظام نظارت بانکی دارند. نمونه‌گیری به‌صورت هدفمند و با تکنیک گلوله برفی انجام شد؛ بدین معنا که هر مصاحبه‌شونده پس از ارائه داده‌های اولیه، سایر متخصصان واجد شرایط را برای مشارکت معرفی کرد. این امر امکان دسترسی تدریجی به خبرگان کلیدی و افزایش تنوع داده‌ها را فراهم ساخت (Strauss & Corbin, 2008). این شیوه موجب شناسایی افرادی با تجربه قابل‌قبول در حوزه نظارت بر تسهیلات کشاورزی شد و به غنای محتوایی و تعمیق مقوله‌های مفهومی کمک کرد. فرایند گردآوری داده‌ها تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. نخستین نشانه‌های اشباع در مصاحبه پانزدهم نمایان شد اما برای اطمینان از جامعیت داده‌ها و جلوگیری از اشباع کاذب، دو مصاحبه دیگر نیز انجام گرفت. درمجموع، هفده مصاحبه عمیق با کارشناسان خبره صورت پذیرفت که انتخاب هدفمند آنان موجب ارتقای اعتبار، دقت و عمق تحلیلی یافته‌ها شد.

گردآوری داده‌ها با بهره‌گیری از مصاحبه‌های نیمه‌ساختار یافته انجام شد؛ روشی انعطاف‌پذیر که تمرکز پژوهش را بر محورهای اصلی ازجمله علل درونی ضعف نظام نظارت، شرایط ساختاری و کلان اثرگذار و عوامل مداخله‌گر در اجرای راهبردهای نظارتی امکان‌پذیر ساخت. چارچوب موضوعی مصاحبه‌ها در عین انسجام، فرصت بیان آزادانه دیدگاه‌ها و تجربه‌های مشارکت‌کنندگان را فراهم کرد و به غنای محتوایی داده‌ها افزود. برای ارتقای اعتبار، همه مصاحبه‌ها ضبط و سپس پیاده‌سازی شدند. تحلیل داده‌ها در نرم‌افزار مکس‌گیودا[2]نسخه ۲۰۲۰ بر اساس فرآیند سه‌مرحله‌ای کدگذاری گراندد تئوری شامل کدگذاری باز، محوری و انتخابی انجام گرفت (LaRossa, 2005). فرآیند تحلیل داده‌ها در سه مرحله متوالی کدگذاری صورت گرفت تا از داده‌های خام، مدلی نظری و منسجم استخراج شود. در مرحله نخست، کدگذاری باز، متن کامل مصاحبه‌ها با دقت پیاده‌سازی و خط‌به‌خط تحلیل شد. داده‌ها به واحدهای معنایی خرد تفکیک شدند و مفاهیم اولیه با عناوینی نظیر «عدم اجرای قوانین سخت‌گیرانه با متخلفین» و «عدم تناسب ظرفیت نظارتی با حجم تسهیلات پرداختی» شناسایی و برچسب‌گذاری شدند. مفاهیم مشابه در قالب مقوله‌های بالادستی سامان یافتند تا به دلیل سطح انتزاعی بالاتر، قابلیت تجمیع و مقایسه فراهم شود (Strauss & Corbin, 1990; Danaeifard & Emami, 2007). در مرحله دوم، کدگذاری محوری، روابط میان مقوله‌ها و زیرمقوله‌ها شناسایی و بر مبنای الگوی پارادایمی شامل پدیده مرکزی، شرایط علّی، زمینه‌ای و مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها، ساختار تحلیلی شکل گرفت (Strauss & Corbin, 1998). پدیده مرکزی با عنوان «ارتقای نظام نظارت بر تسهیلات کشاورزی: از ناکارآمدی تا ساختارمندی» هسته تبیین نظری را تشکیل داد و از رهگذر مقایسه مستمر داده‌ها، پیوندهای مفهومی میان عناصر اصلی آشکار شد. در مرحله پایانی، کدگذاری انتخابی، ارتباط نظام‌مند میان پدیده مرکزی و سایر مقوله‌ها در قالب روایتی تلفیقی

1Grounded Theory
2MAXQDA

و منسجم بازنمایی شد. بازبینی و پالایش مفاهیم هم‌پوشان یا مبهم، انسجام نهایی مدل را تضمین کرد و چارچوبی نظری فراهم آورد که قابلیت کاربرد در طراحی راهکارهای اصلاح و بهبود نظام نظارت بر تسهیلات کشاورزی را دارد.

در رویکرد گراندد تئوری، ارزیابی کیفیت پژوهش نه بر پایه شاخص‌های سنتی روایی و پایایی بلکه بر اساس معیار مقبولیت[1] انجام می‌شود (Strauss & Corbin, 1998). مقبولیت به میزان توانایی یافته‌ها در بازنمایی واقع‌گرایانه تجربه‌های مشارکت‌کنندگان، انسجام تحلیل‌های پژوهشگر و هم‌سویی آن با انتظارات علمی و عملی مخاطبان اشاره دارد. در این پژوهش برای تحقق این معیار، مجموعه‌ای از اقدامات نظام‌مند صورت گرفت. نخست، تناسب مفاهیم با داده‌های واقعی از طریق استخراج مستقیم مفاهیم از مصاحبه‌های خطبه‌خط و بازبینی یافته‌ها با تأیید مشارکت‌کنندگان تضمین شد. دوم، کاربردی و سودمند بودن نتایج با ارائه مدل نظارتی بومی و راهکارهایی عملی برای بهبود فرآیند نظارت بر تسهیلات کشاورزی تحقق یافت. سوم، جامعیت یافته‌ها از طریق تداوم نمونه‌گیری تا مرحله اشباع نظری و بهره‌گیری از دیدگاه‌های متنوع هفده کارشناس خبره تثبیت شد. چهارم، وضوح و انسجام مفهومی با اجرای دقیق سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی و حذف مقوله‌های تکراری یا مبهم تأمین شد. در ادامه، بسترمندی مبتنی بر داده‌های تجربی کارشناسان نظام بانکی، ارتباط مدل نهایی را با بستر نهادی واقعی بانک کشاورزی به‌طور معنادار برقرار کرد. منطق ارتباطی میان مقوله‌ها از طریق ترسیم روابط علّی، زمینه‌ای و مداخله‌گر در مرحله کدگذاری محوری و تدوین مدل پارادایمی مستند و عمق تحلیل نیز با تحلیل خطبه‌خط داده‌ها در نرم‌افزار مکس‌کیودا و شناسایی الگوهای پیچیده میان کدها حاصل شد. تنوع دیدگاه‌ها و بررسی انحراف احتمالی در داده‌ها به‌واسطه تنوع تخصصی مشارکت‌کنندگان افزایش یافت. افزون بر این، نوآوری روش‌شناختی در تلفیق گراندد تئوری با موضوع بومی نظارت بانکی و استفاده از یادداشت‌های میدانی برای حفظ شفافیت و حساسیت تحلیلی، از وجوه تمایز پژوهش به شمار می‌رود. رعایت یکپارچه این شاخص‌ها، استحکام علمی نظریه و اعتبار کاربردی مدل نهایی را تضمین کرد و زمینه ارائه چارچوبی بومی، معتبر و قابل‌اجرا برای ارتقای نظام نظارت بر تسهیلات کشاورزی را فراهم آورد.

نتایج و بحث

در جدول (۱)، اطلاعات افراد مصاحبه‌شونده، برحسب سن، سال‌های تجربه و مدرک تحصیلی ارائه شده است.

جدول ۱. اطلاعات جمعیت شناختی مصاحبه‌شوندگان

Table 1. Demographic characteristics of the interviewees

شماره فرد Participant ID	سن Age	تجربه Experience	مدک تحصیلی Education Level	شماره فرد Participant ID	سن Age	تجربه Experience	مدک تحصیلی Education Level
1	52	30	MA ارشد	10	46	25	BA کارشناسی
2	47	23	BA کارشناسی	11	37	10	MA ارشد
3	50	27	BA کارشناسی	12	53	32	MA ارشد
4	45	21	MA ارشد	13	45	27	MA ارشد
5	48	15	MA ارشد	14	53	32	MA ارشد
6	45	21	PhD دکترا	15	54	30	MA ارشد
7	54	32	MA ارشد	16	38	13	MA ارشد
8	44	20	MA ارشد	17	36	11	BA کارشناسی
9	48	28	BA کارشناسی				

ماخذ: یافته‌های تحقیق

1 Trustworthiness

جدول (۱)، ویژگی‌های جمعیت شناختی ۱۷ مشارکت‌کننده شامل سن، سابقه خدمت و سطح تحصیلات را نشان می‌دهد. بر اساس داده‌های این جدول، میانگین سنی افراد ۴۶/۸ سال و میانگین سابقه کاری آنان ۲۲/۱ سال است؛ امری که دلالت بر میان‌سال بودن و تجربه حرفه‌ای قابل‌توجه این گروه دارد. از نظر سطح تحصیلات، ۶۴/۷ درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد، ۲۹/۴ درصد کارشناسی و ۵/۹ درصد دکتری هستند که بیانگر سطح تحصیلات نسبتاً بالای نمونه مورد مطالعه و برخورداری آنان از دانش تخصصی در حوزه‌های مرتبط است. این ترکیب، ظرفیت تحلیلی و غنای کیفی داده‌های پژوهش را تقویت می‌کند.

تحلیل یافته‌ها

پس از تکمیل فرآیند کدگذاری باز، محوری و انتخابی داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها، نتایج پژوهش در قالب مجموعه‌ای از مفاهیم استخراج‌شده، کدها و مقوله‌های اصلی سامان یافت. برای ارتقای سطح انتزاع و دستیابی به چارچوب نظری منسجم، این مقوله‌های اصلی بازتعریف و بازنمایی شدند. در این بازنمایی، بر پایه هم‌پوشانی معنایی و انسجام مفهومی، مقوله‌ها در سطوحی کلان‌تر و تحلیلی‌تر ادغام و سازمان‌دهی شدند. سرانجام، این مقوله‌های ارتقایافته در قالب شش حوزه بنیادی بازسازی و ساختارمند شدند. این شش حوزه شامل مقوله هسته‌ای، شرایط علّی، بسترها، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدهاست (شکل ۱) که مدلی نظری، نظام‌مند و جامع از پدیده مورد مطالعه ارائه می‌دهد.

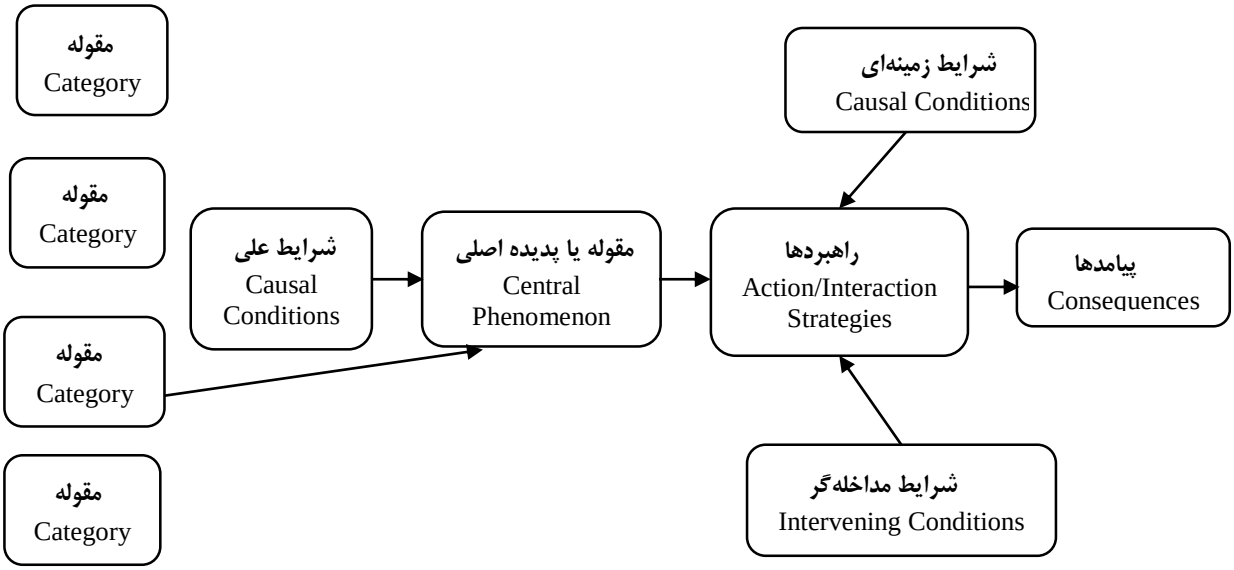

شکل ۲. مدل سیستماتیک گراندد تئوری

Fig 1. Systematic grounded theory model

نکته: مقوله‌های سمت چپ مدل شامل شرایط علّی و زمینه‌ای هستند که به‌صورت هم‌افزا موجب شکل‌گیری مقوله یا پدیده اصلی می‌شوند.

Source: Adopted from Strauss et al., 1990

جدول ۲. شرایط علّی: علل درونی تضعیف نظام نظارت بر تسهیلات کشاورزی

Table 1. Causal conditions: Internal causes of weakening the agricultural credit supervision system

کدهای انتخابی Axial Coding	کدهای محوری Selective Coding	کدهای باز Open Coding	فراوانی Freq.
علل درونی تضعیف نظام نظارت بر تسهیلات کشاورزی Internal Causes of the Weakening of the Agricultural Credit Supervision System	ضعف‌های ساختاری و مدیریتی Structural and Managerial Weaknesses	ناکارآمدی نظارتی منجر به هدررفت منابع Supervisory Inefficiency Leading to Resource Wastage	34
		نبود یکپارچگی داده‌ها در نظارت Lack of Data Integration in Oversight	15
		عدم اجرای قوانین سخت‌گیرانه با متخلفین Failure to Enforce Strict Regulations on Violators	15
	کمبود نیروی انسانی متخصص Shortage of Skilled Human Resources	کمبود نیروی انسانی متخصص در نظارت Shortage of Specialized Human Resources in Oversight	19
		سوءاستفاده و تداخل در نظارتهای غیرکارشناسی Misuse and Interference in Non-expert Oversight	32
		دخالت غیرتخصصی در نظارت Non-expert Interference in Oversight	8
	نقص در فرآیندهای نظارتی Deficiencies in Supervisory Processes	شکاف در کنترل عملیاتی نظارت Gap in Operational Control of Oversight	21
		کمبود پایش مستمر پس از پرداخت Lack of Continuous Monitoring After Disbursement	14
		نبود گزارش‌گیری منظم میدانی Lack of Regular Field Reporting	14
		کاهش دقت ارزیابی میدانی Decline in the Accuracy of Field Evaluation	20
		عدم توجه به شاخص‌های عملکردی پروژه‌ها Lack of Attention to Project Performance Indicators	4
	جمع (Sum)		196

ماخذ: یافته‌های تحقیق

جدول (۲)، علل درونی تضعیف نظام نظارت را بر تسهیلات کشاورزی در قالب سه کد محوری و یازده کد باز با مجموع فراوانی ۱۹۶ مورد نشان می‌دهد. این کدها از تحلیل محتوای ۱۷ مصاحبه نیمه‌ساختار یافته با خبرگان بانک کشاورزی استخراج شده‌اند. فراوانی‌های بیش از تعداد مصاحبه‌ها (مانند ۳۴ مورد برای کد «ناکارآمدی نظارتی منجر به هدررفت منابع») بیانگر تکرار مفاهیم مشترک در پاسخ‌های چندگانه مشارکت‌کنندگان یا بروز مصادیق مختلف از یک مفهوم در چارچوب یک مصاحبه است؛ وضعیتی که با منطق کدگذاری باز در رویکرد گراندد تئوری کاملاً هم‌خوانی دارد. کد محوری «ضعف‌های ساختاری و مدیریتی» با بیشترین فراوانی (۶۴)، زیرکدهایی همچون «ناکارآمدی نظارتی منجر به هدررفت منابع» (۳۴)، «نبود یکپارچگی داده‌ها در فرآیند نظارت» (۱۵) و «عدم اجرای قوانین سخت‌گیرانه در برخورد با متخلفان» (۱۵) را در برمی‌گیرد. یکی از مصاحبه‌شوندگان در همین زمینه اظهار داشته است: «نظارت ناکارآمد و جزیره‌ای میان واحدها باعث هدررفت منابع و انحراف در تخصیص تسهیلات می‌شود». درعین‌حال، کد «نبود یکپارچگی داده‌ها» جنبه‌ای زیربنایی و ساختاری دارد که گرچه از حیث مفهومی متمایز از مقوله «نقص در فرآیندهای نظارتی» است، به‌طور غیرمستقیم در تضعیف اثربخشی فرآیندهای نظارت و کنترل انحرافات تأثیرگذار است. کد محوری «کمبود نیروی انسانی متخصص» با فراوانی ۵۹، از سه زیرکد اصلی تشکیل شده است: «کمبود نیروی انسانی متخصص در فرآیند نظارت» (۱۹ مورد)، «سوءاستفاده و تداخل ناشی از نظارت‌های غیر

کارشناسی» (۳۲ مورد) و «دخالت غیرتخصصی در فرآیند نظارت» (۸ مورد). به گفته یکی از مشارکت‌کنندگان، «نبود کارشناسان کافی موجب دخالت افراد فاقد صلاحیت حرفه‌ای و شکل‌گیری تصمیم‌گیری‌های نادرست در نظام نظارتی می‌شود». کد محوری «نقص در فرآیندهای نظارتی» با فراوانی ۷۳ مورد، شامل زیرکدهایی چون «شکاف در کنترل عملیاتی نظارت» (۲۱)، «کمبود سازوکارهای پایش مستمر پس از پرداخت تسهیلات» (۱۴)، «نبود نظام گزارش‌گیری منظم میدانی» (۱۴)، «کاهش دقت ارزیابی‌های میدانی» (۲۰) و «بی‌توجهی به شاخص‌های عملکردی پروژه‌ها» (۴) است. یکی از مصاحبه‌شوندگان در این زمینه اشاره می‌کند: «عدم وجود پایش مستمر پس از پرداخت تسهیلات، به انحراف در مصرف منابع و کاهش اثربخشی نظارت منجر می‌شود». تجمیع این کدها نشان می‌دهد که ضعف‌های ساختاری، کمبود تخصص نیروی انسانی و کاستی‌های فرآیندی، هسته اصلی تضعیف نظام نظارت را شکل می‌دهند. ازاین‌رو، تقویت یکپارچگی داده‌ها، آموزش هدفمند کارکنان متخصص و توسعه سامانه‌های پایش هوشمند می‌تواند به‌عنوان راهبردی کارآمد برای رفع این چالش‌ها مطرح شود.

جدول ۳. مقوله یا پدیده اصلی: ارتقای نظام نظارت بر تسهیلات کشاورزی: از ناکارآمدی تا ساختارمندی

Table 3. Core category: Enhancing the agricultural credit supervision system: From inefficiency to structured governance

فراوانی Freq.	کدهای باز Open Coding	کدهای انتخابی Axial Coding
21	ضعف اثربخشی نظام نظارتی فعلی Weak Effectiveness of the Current Oversight System	ارتقای نظام نظارت بر تسهیلات کشاورزی: از ناکارآمدی تا ساختارمند Enhancing the Agricultural Credit Oversight System: From Inefficiency to Structural Reform
24	ناکارآمدی تسهیلات به دلیل ضعف نظارت Inefficiency of Loans Due to Weak Oversight	
33	نظارت ساختاریافته و باکیفیت Structured and High-Quality Oversight	
78	**جمع (Sum)**	

ماخذ: یافته‌های تحقیق

جدول (۳) پدیده محوری استخراج‌شده از تحلیل داده‌ها ـ یعنی «ارتقای نظام نظارت بر تسهیلات کشاورزی: از ناکارآمدی تا ساختارمندی» ـ را در قالب سه کد باز با مجموع فراوانی ۷۸ نشان می‌دهد. این کدها حاصل تحلیل ۱۷ مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با خبرگان بانک کشاورزی هستند. فراوانی‌های بالاتر از عدد ۱۷ ناشی از تکرار مفاهیم در پاسخ‌های مختلف یا ظهور چند نمونه از یک مفهوم در یک مصاحبه است. نخستین کد باز، «ضعف اثربخشی نظام نظارتی موجود» با فراوانی ۲۱، بیانگر کاستی‌های بنیادی در ساختار فعلی نظارت است. چنان‌که یکی از مشارکت‌کنندگان تصریح کرده است: «دستورالعمل‌ها تدوین شده‌اند اما در عمل ضعف جدی در پیگیری و کنترل وجود دارد». دومین کد باز، «ناکارآمدی تسهیلات ناشی از ضعف نظارت» با فراوانی ۲۴، تأکید دارد که نارسایی‌های نظارتی به انحراف عملکرد تسهیلات منجر می‌شود. به بیان یکی از خبرگان: «وقتی نظارت درست انجام نشود، تسهیلات به‌جای تولید، صرف امور غیر مرتبط می‌شود». سومین کد باز، «نظارت ساختاریافته و باکیفیت» با فراوانی ۳۳، بر ضرورت طراحی فرآیندهای منظم، استانداردسازی اقدامات و ایجاد سازوکارهای ارزیابی‌پذیر تمرکز دارد. یکی از مصاحبه‌شوندگان دراین‌باره بیان کرده است: «اگر فرآیند نظارت منظم و شفاف باشد، منابع به‌درستی مصرف می‌شود و اعتماد ذی‌نفعان نیز افزایش می‌یابد». مجموعه یافته‌های جدول (۳) بیانگر ضرورت گذار از نظام نظارتی پراکنده و ناکارآمد به الگویی منسجم و اثربخش است؛ الگویی که با تلفیق ساختارهای نظارتی، تقویت پاسخ‌گویی سازمانی و بهره‌گیری از ابزارهای داده محور، مسیر ارتقای کیفیت و کارایی نظارت بر تسهیلات کشاورزی را روشن می‌سازد.

جدول ٤. شرایط زمینه‌ای: شرایط ساختاری و کلان مؤثر بر نظام نظارت تسهیلات

Table 1. Contextual conditions: Structural and macro-level factors affecting the credit supervision system

فراوانی Freq.	کدهای باز Open Coding	کدهای محوری Selective Coding	کدهای انتخابی Axial Coding
13	عدم همسویی ظرفیت نظارتی با حجم تسهیلات Misalignment of Supervisory Capacity with the Volume of Credit Facilities	محدودیت‌های ساختاری و سازمانی Structural and Organizational Constraints	شرایط ساختاری و کلان مؤثر بر نظام نظارت تسهیلات Structural and Macro-Level Conditions Affecting the Credit Oversight System
8	عدم ارتباط نظارت با چرخه بازپرداخت Lack of Linkage Between Oversight and the Repayment Cycle		
8	گستردگی شعب؛ پیش نیاز نظارت موثر Wide Branch Network as a Prerequisite for Effective Oversight		
4	فشارهای اجتماعی و محلی بر ناظران Social and Local Pressures on Supervisors	عوامل خارجی و کلان اقتصادی External and Macro-Economic Factors	
5	عدم کنترل بانک بر متغیرهای اقتصادی کلان Lack of Bank Control over Macroeconomic Variables		
4	تورم و جذابیت سایر بازارها؛ عامل انحراف تسهیلات Inflation and the Attractiveness of Alternative Markets: Drivers of Credit Diversion		
42	**جمع (Sum)**		

ماخذ: یافته‌های تحقیق

جدول (۴) شرایط ساختاری و کلان مؤثر را بر نظام نظارت بر تسهیلات کشاورزی در قالب دو کد محوری و شش کد باز با مجموع فراوانی ۴۲ نشان می‌دهد. این کدها از تحلیل ۱۷ مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با خبرگان بانک کشاورزی استخراج شده‌اند و فراوانی‌های بالاتر از ۱۷ ناشی از تکرار مفاهیم در پاسخ‌های مختلف مشارکت‌کنندگان یا شناسایی چند مصداق از یک مفهوم در یک مصاحبه است. دسته نخست، «محدودیت‌های ساختاری و سازمانی» با فراوانی ۲۹، سه کد باز را در برمی‌گیرد: «عدم هم‌سویی ظرفیت نظارتی با حجم تسهیلات» (۱۳ فراوانی)، «گسست نظارت از چرخه بازپرداخت» (۸ فراوانی) و «گستردگی شبکه شعب به‌عنوان پیش‌نیاز نظارت مؤثر» (۸ فراوانی). یکی از مصاحبه‌شوندگان در این خصوص اظهار داشت: «حجم بالای تسهیلات با تعداد ناظران همخوانی ندارد و همین امر موجب افت کیفیت نظارت می‌شود» که نشانگر نابرابری ظرفیت سازمانی با گستره فعالیت اعتباری است.

دسته دوم، «عوامل خارجی و کلان اقتصادی» با فراوانی ۱۳، نیز شامل سه کد باز است: «فشارهای اجتماعی و محلی بر ناظران» (۴ فراوانی)، «عدم کنترل بانک بر متغیرهای کلان اقتصادی» (۵ فراوانی) و «تورم و جذابیت سایر بازارها به‌عنوان عامل انحراف تسهیلات» (۴ فراوانی). یکی از خبرگان به‌روشنی بیان کرده است: «تورم باعث می‌شود تسهیلات به‌جای سرمایه‌گذاری در کشاورزی، در بازارهای دیگر هزینه شود». برآیند این داده‌ها نشان می‌دهد که تداخل محدودیت‌های سازمانی با نوسانات کلان اقتصادی، اثربخشی نظارت را به‌شدت کاهش می‌دهد. ازاین‌رو، ارتقای ظرفیت نظارتی درون‌بانکی، هم‌سوسازی ساختار نظارت با حجم عملیات اعتباری و افزایش تاب‌آوری نظام نظارتی در برابر فشارهای محیطی، از الزامات کلیدی برای دستیابی به نظارت منسجم و پایدار در حوزه تسهیلات کشاورزی است.

جدول ۵. شرایط مداخله‌گر: شرایط مداخله گر در کاربست راهبردهای نظارتی

Table 5. Intervening conditions: Factors influencing the implementation of supervisory strategies

فراوانی Freq.	کدهای باز Open Coding	کدهای انتخابی Axial Coding
26	دخالت نهادهای غیرتخصصی؛ انحراف تسهیلات Intervention of Non-specialized Institutions as a Driver of Loan Diversion	شرایط مداخله‌گر در کاربست راهبردهای نظارتی Intervening Conditions in the Application of Supervisory Strategies
19	چالش‌های عملیاتی برون‌سپاری نظارت Operational Challenges of Outsourcing Oversight	
14	یکپارچه‌سازی سیاست‌ها و فناوری برای ارتقای نظام نظارت Integrating Policies and Technology to Enhance the Oversight System	
59	**جمع (Sum)**	

ماخذ: یافته‌های تحقیق

جدول (۵) شرایط مداخله‌گر مؤثر بر اجرای راهبردهای نظارتی در حوزه تسهیلات کشاورزی را در قالب سه کد باز با مجموع فراوانی ۵۹ نشان می‌دهد. این کدها حاصل تحلیل ۱۷ مصاحبه نیمه‌ساختار یافته با خبرگان بانک کشاورزی هستند و افزایش فراوانی نسبت به تعداد مصاحبه‌ها ناشی از تکرار مفاهیم در پاسخ‌های مختلف یا ظهور چند مصداق از یک مفهوم در یک مصاحبه است. نخستین کد باز، «دخالت نهادهای غیرتخصصی و انحراف تسهیلات» با فراوانی ۲۶، نشان می‌دهد که ورود سازمان‌های غیر مرتبط به فرایند تخصیص اعتبارات می‌تواند جهت‌دهی منابع را از اهداف تولیدی منحرف سازد. یکی از مشارکت‌کنندگان در این زمینه تصریح کرده است: «دخالت نهادهای غیرتخصصی باعث می‌شود تسهیلات به بخش‌های غیر کشاورزی هدایت شود». دومین کد باز، «چالش‌های عملیاتی برون‌سپاری نظارت» با فراوانی ۱۹، به نارسایی‌های ناشی از واگذاری فرآیند نظارت به نهادهای بیرونی اشاره دارد. به گفته یکی از خبرگان، «برون‌سپاری نظارت بدون هماهنگی، دقت ارزیابی را کاهش داده است» که اهمیت طراحی سازوکارهای شفاف و مسئولانه برای برون‌سپاری مؤثر را برجسته می‌سازد. سومین کد باز، «یکپارچه‌سازی سیاست‌ها و فناوری برای ارتقای نظام نظارت» با فراوانی ۱۴، بر لزوم هم‌سوسازی سیاست‌های بانکی با ابزارهای فناورانه تأکید دارد. یکی از مصاحبه‌شوندگان بیان کرده است: «استفاده از فناوری‌های جدید می‌تواند نظارت را دقیق‌تر و موثرتر کند». نتایج جدول (۵) نشان می‌دهد که شرایط مداخله‌گر اگرچه می‌تواند اجرای راهبردهای نظارتی را تضعیف کند اما با تقویت سیاست‌های هماهنگ، طراحی نظام‌های پاسخ‌گو و بهره‌گیری هوشمندانه از فناوری‌های نوین می‌توان آثار منفی آن را کاهش داد و زمینه کارکرد پایدار و مؤثر نظام نظارتی در بخش تسهیلات کشاورزی را فراهم ساخت.

جدول ٦. راهبردها: راهبردهای جامع ارتقای اثربخشی نظارت بر تسهیلات کشاورزی

Table 6. Strategies: Comprehensive approaches to enhancing the effectiveness of agricultural credit supervision

فراوانی Freq.	فراوانی Freq.	کدهای باز Open Coding	کدهای محوری Selective Coding	کدهای انتخابی Axial Coding
142	15	فهم و درک یکسان دستورالعمل‌ها Shared Understanding of Guidelines	راهبردهای شفافیت و بازخورد Transparency and Feedback Strategies	راهبردهای جامع ارتقای اثربخشی نظارت بر تسهیلات کشاورزی Comprehensive Strategies for Enhancing the Effectiveness of Agricultural Credit Oversight
	13	آگاهی مدیران و مجریان از نواقص Managers' and Practitioners' Awareness of Deficiencies		
	24	تحلیل و انعکاس نواقص برای بهبود فرآیند Analysis and Reflection on Deficiencies for Process Improvement		
	13	انعکاس و رفع مشکلات طرح‌های کشاورزی Reporting and Resolving Issues in Agricultural Projects		

فراوانی Freq.	فراوانی Freq.	کدهای باز Open Coding	کدهای محوری Selective Coding	کدهای انتخابی Axial Coding
	58	شفافیت از طریق به اشتراک گذاری گزارش‌ها Transparency Through Report Sharing		
	19	حسابرسی مستقل: مکانیزم تقویت شفافیت Independent Auditing: A Mechanism for Strengthening Transparency		
135	14	الگوبرداری از مدل‌های موفق بین‌المللی در نظارت کشاورزی Benchmarking Successful International Models in Agricultural Oversight	راهبردهای هماهنگی بین‌سازمانی Inter-organizational Coordination Strategies	
	44	هماهنگی و تشکیل تیم‌های بین‌واحدی و بین‌سازمانی Coordination and Formation of Cross-unit and Inter-organizational Teams		
	9	رفع کمبود دانش بانکی در نهادهای مستقل Addressing the Lack of Banking Knowledge in Independent Institutions		
	7	استفاده از دانشگاه‌ها و شرکت‌های دانش‌بنیان برای نظارت Leveraging Universities and Knowledge-Based Companies for Supervisory Activities		
	28	برون‌سپاری نظارت تسهیلات اعطایی Outsourcing the Supervision of Granted Loans		
	20	ریسک‌ها و استانداردهای برون‌سپاری نظارت Risks and Standards of Outsourced Supervision		
	13	نظارت بر ناظر برون‌سپاری‌شده Supervision of the Outsourced Supervisor		
251	31	اعتبارسنجی اولیه برای کاهش ریسک Initial Credit Assessment to Reduce Risk	راهبردهای فرآیندی و سازمانی Process and Organizational Strategies	
	32	تقویت مهارت‌های تشخیص ریسک در ناظران میدانی Enhancing Risk Identification Skills in Field Supervisors		
	28	یکسان‌سازی و اجرای دستورالعمل‌های نظارتی Standardization and Implementation of Supervisory Guidelines		
	27	مسئولیت و اجرای دقیق دستورالعمل‌ها Responsibility and Strict Implementation of Guidelines		
	19	نظارت و نقش‌های مدیریتی و شعبه‌ای Supervision and Managerial and Branch Roles		
	25	حسن اجرای فرایند نظارت Effective Implementation of the Supervision Process		
	30	بهبود فرآیندهای داخلی برای بازدید میدانی Improvement of Internal Processes for Field Visits		
	11	تمرکززدایی تصمیم‌گیری در نظارت Decentralization of Decision-Making in Supervision		
	9	اصلاح فرآیندهای داخلی با تمرکززدایی عملیاتی Reforming Internal Processes with Operational Decentralization		
	24	یکپارچه‌سازی وظایف نظارتی بین واحدهای داخلی Integration of Supervisory Tasks among Internal Units		
	15	اصلاح آیین‌نامه‌های مرتبط با مدیریت ریسک Revision of Risk Management Regulations		

فراوانی Freq.	فراوانی Freq.	کدهای باز Open Coding	کدهای محوری Selective Coding	کدهای انتخابی Axial Coding
225	38	مشارکت و اعتماد متقابل در نظارت Mutual Participation and Trust in Supervision	راهبردهای مشارکت و ظرفیت‌سازی Participation and Capacity-Building Strategies	
	37	اعتمادسازی با کشاورزان در نظارت Building Trust with Farmers in the Supervision Process		
	34	تعامل دوطرفه و مستمر بانک–مشتری Continuous Two-Way Bank–Customer Interaction		
	31	ارتقای سواد مالی و فنی کشاورزان Enhancing Farmers' Financial and Technical Literacy		
	53	آموزش مستمر ذی‌نفعان و نهادها Continuous Training of Stakeholders and Institutions		
	24	مشارکت عملیاتی کشاورزان در نظارت Operational Participation of Farmers in the Supervision Process		
	8	ایجاد مکانیزم‌های انگیزشی برای کشاورزان پرتحرک Establishing Incentive Mechanisms for High-Performing Farmers		
272	18	دقت اطلاعات محلی در نظارت Accuracy of Local Information in the Supervision Process	راهبردهای فناورانه و هوشمندسازی Technological and Smart-System Strategies	
	30	استفاده از داده‌های تخصصی در نظارت Utilization of Specialized Data in the Supervision Process		
	48	پایش مستمر و دقیق طرح‌ها Continuous and Rigorous Monitoring of Projects		
	29	گزارش‌دهی استاندارد و دیجیتال سازی Standardized Reporting and Digitalization		
	33	راه‌اندازی سامانه‌های پایش یکپارچه Establishment of Integrated Monitoring Systems		
	29	نظارت پیشگیرانه با فناوری‌های نوین Preventive Monitoring Using Advanced Technologies		
	33	کاربرد فناوری‌های نوین در پایش پروژه‌ها Application of Advanced Technologies in Project Monitoring		
	25	افزایش شفافیت و امنیت با فناوری‌های نوین Enhancing Transparency and Security through Advanced Technologies		
	18	به‌کارگیری هوش مصنوعی برای تحلیل ریسک و پیش‌بینی انحرافات Utilizing Artificial Intelligence for Risk Analysis and Deviation Prediction		
	9	جذب متخصصان فناوری‌محور برای تقویت نظارت هوشمند Recruitment of Technology-Oriented Experts to Strengthen Smart Monitoring		
1025	**جمع (Sum)**			

ماخذ: یافته‌های تحقیق

جدول (۶) راهبردهای کلیدی ارتقای اثربخشی نظارت را بر تسهیلات کشاورزی در قالب پنج کد محوری و دوازده کد باز با مجموع فراوانی ۱۰۲۵ نشان می‌دهد. این کدها از تحلیل ۱۷ مصاحبه نیمه‌ساختار یافته با خبرگان بانک کشاورزی استخراج شده‌اند و افزایش فراوانی نسبت به تعداد مصاحبه‌ها ناشی از تکرار مفاهیم در پاسخ‌های مشارکت‌کنندگان یا شناسایی چند نمونه از یک مفهوم در یک مصاحبه است که با منطق گراندد تئوری و رویکرد کدگذاری باز کاملاً همخوانی دارد. نخستین کد محوری، «راهبردهای شفافیت و بازخورد» با فراوانی ۱۴۲، سه کد باز «اشتراک‌گذاری گزارش‌ها»، «تحلیل نواقص» و «ایجاد فهم مشترک نسبت به دستورالعمل‌ها» را در برمی‌گیرد. یکی از مشارکت‌کنندگان در این زمینه اظهار داشت: «اشتراک گزارش‌های شفاف، اعتماد به نظام نظارت را افزایش داده و از بروز سوءاستفاده جلوگیری می‌کند». دومین کد محوری، «هماهنگی بین سازمانی» با فراوانی ۱۳۵، شامل سه کد باز «تشکیل تیم‌های بین واحدی»، «برون‌سپاری نظارت» و «الگوبرداری از مدل‌های موفق بین‌المللی» است. به تعبیر یکی از خبرگان، «هماهنگی میان واحدهای سازمانی و نهادهای بیرونی، کارایی نظارت را به‌صورت معناداری بهبود می‌بخشد». سومین کد محوری، «راهبردهای فرآیندی و سازمانی» با فراوانی ۲۵۱، بر اصلاحات درونی نظام نظارت تمرکز دارد و سه کد باز «اعتبارسنجی اولیه»، «تقویت مهارت‌های تشخیص ریسک» و «ارتقای کیفیت بازدیدهای می‌دانی» را در برمی‌گیرد. یکی از مصاحبه‌شوندگان تأکید کرده است: «اعتبارسنجی دقیق پیش از پرداخت تسهیلات، ریسک انحراف و اتلاف منابع را به‌شدت کاهش می‌دهد». چهارمین کد محوری، «مشارکت و ظرفیت‌سازی» با فراوانی ۲۲۵، دربرگیرنده سه کد باز «آموزش مستمر ذی‌نفعان»، «اعتمادسازی با کشاورزان» و «ایجاد تعامل دوسویه میان بانک و مشتریان» است. یکی از مشارکت‌کنندگان بیان داشت: «آموزش و تعامل مؤثر با کشاورزان، زمینه افزایش همکاری آنان با ناظران و ارتقای دقت نظارتی را فراهم می‌سازد». پنجمین کد محوری، «راهبردهای فناورانه و هوشمند سازی» با فراوانی ۲۷۲، برجسته‌ترین محور از نظر حجم داده‌هاست و کدهای باز «پایش مستمر طرح‌ها»، «توسعه سامانه‌های یکپارچه» و «به‌کارگیری هوش مصنوعی در ارزیابی‌ها» را شامل می‌شود. یکی از خبرگان دراین‌باره اظهار داشت: «بهره‌گیری از فناوری‌های نوین و هوش مصنوعی، دقت و سرعت فرآیند نظارت را به‌طور چشمگیری افزایش می‌دهد». یافته‌های حاصل از جدول (۶) درمجموع نشان می‌دهد که بهبود اثربخشی نظارت در نظام بانکی کشاورزی، مستلزم اتخاذ رویکردی تلفیقی و چندبعدی است که بر پنج محور شفافیت و بازخورد مستمر، هماهنگی نهادی، کارآمد سازی فرآیندها، مشارکت و ظرفیت‌سازی و هوشمند سازی فناورانه استوار است؛ نتیجه‌ای که مسیر تحقق نظارت نظام‌مند و ارزیاب محور را ترسیم می‌کند.

جدول ۷. دستاوردهای ارتقای نظام نظارت بر تسهیلات کشاورزی

Table 1. Outcomes of enhancing the agricultural credit supervision system

فراوانی Freq.	کدهای باز Open Coding	کدهای انتخابی Axial Coding
35	نظارت مؤثر برای موفقیت و کارایی طرح‌های کشاورزی Effective Monitoring for the Success and Efficiency of Agricultural Projects	دستاوردهای ارتقای نظام نظارت بر تسهیلات کشاورزی Outcomes of Enhancing the Agricultural Credit Monitoring System
25	بهره‌وری و موفقیت طرح‌ها با نظارت Project Productivity and Success through Effective Monitoring	
49	نظارت مؤثر برای کاهش مطالبات و بهبود بازپرداخت Effective Monitoring for Reducing Non-Performing Loans and Improving Repayment	
4	ارتقای بهره‌وری در مقیاس ملی Enhancing Productivity at the National Level	
113	**جمع**	

ماخذ: یافته‌های تحقیق

جدول (۷) دستاوردهای ارتقای نظام نظارت را بر تسهیلات کشاورزی در قالب چهار کد باز با مجموع فراوانی ۱۱۳، حاصل از تحلیل ۱۷ مصاحبه نیمه‌ساختار یافته با خبرگان بانک کشاورزی، نشان می‌دهد. تعداد بالاتر فراوانی نسبت به مصاحبه‌ها، مطابق با منطق گراندد تئوری، از تکرار مفاهیم یا ظهور چند مصداق از یک مفهوم در یک مصاحبه ناشی می‌شود. نخستین کد باز، «نظارت مؤثر برای موفقیت و کارایی طرح‌های کشاورزی» با فراوانی ۳۵، نشان می‌دهد که نظارت نظام‌مند عامل اصلی در تحقق اهداف پروژه‌ها و پیشگیری از شکست آن‌هاست. دومین کد باز، «افزایش بهره‌وری و موفقیت طرح‌ها از رهگذر نظارت» با فراوانی ۲۵، ارتباط مستقیم میان کیفیت نظارت و کارآمدی تخصیص منابع را برجسته می‌کند و بیانگر آن است که نظارت مستمر می‌تواند از اتلاف منابع و انحراف اهداف جلوگیری کند. سومین و پرتکرارترین کد باز در این جدول، «نظارت مؤثر برای کاهش مطالبات معوق و بهبود بازپرداخت» با فراوانی ۴۹، نقش برجسته نظارت در حفظ سلامت پرتفوی اعتباری و چرخه صحیح بازپرداخت تسهیلات را نشان می‌دهد. بر اساس اظهارات خبرگان، نظارت فعال و پیوسته سبب می‌شود معوقات بانکی کاهش یافته و بازپرداخت‌ها در سررسید مقرر انجام شوند که تأثیر مستقیمی بر پایداری مالی بانک دارد. چهارمین کد باز، «ارتقای بهره‌وری در مقیاس ملی» با فراوانی ۴، به بعد کلان نظارت اشاره دارد و بیانگر آن است که استقرار نظام نظارتی هوشمند می‌تواند در سطح ملی به تقویت بهره‌وری کشاورزی و بهبود عملکرد اقتصادی بخش روستایی منجر شود. درمجموع، یافته‌های جدول (۷) نشان می‌دهد نظارت مؤثر نه‌تنها کارایی طرح‌های خرد را افزایش می‌دهد بلکه با کاهش معوقات و بهبود چرخه بازپرداخت، راه را برای رشد بهره‌وری ملی و پایداری اقتصادی بخش کشاورزی هموار می‌سازد. بر مبنای روابط به‌دست‌آمده از تحلیل داده‌ها، مفاهیم استخراج‌شده در مراحل کدگذاری باز و محوری، در فرآیند کدگذاری انتخابی تلفیق شده و در قالب مدل کیفی پژوهش (شکل ۲) تبیین شده‌اند.

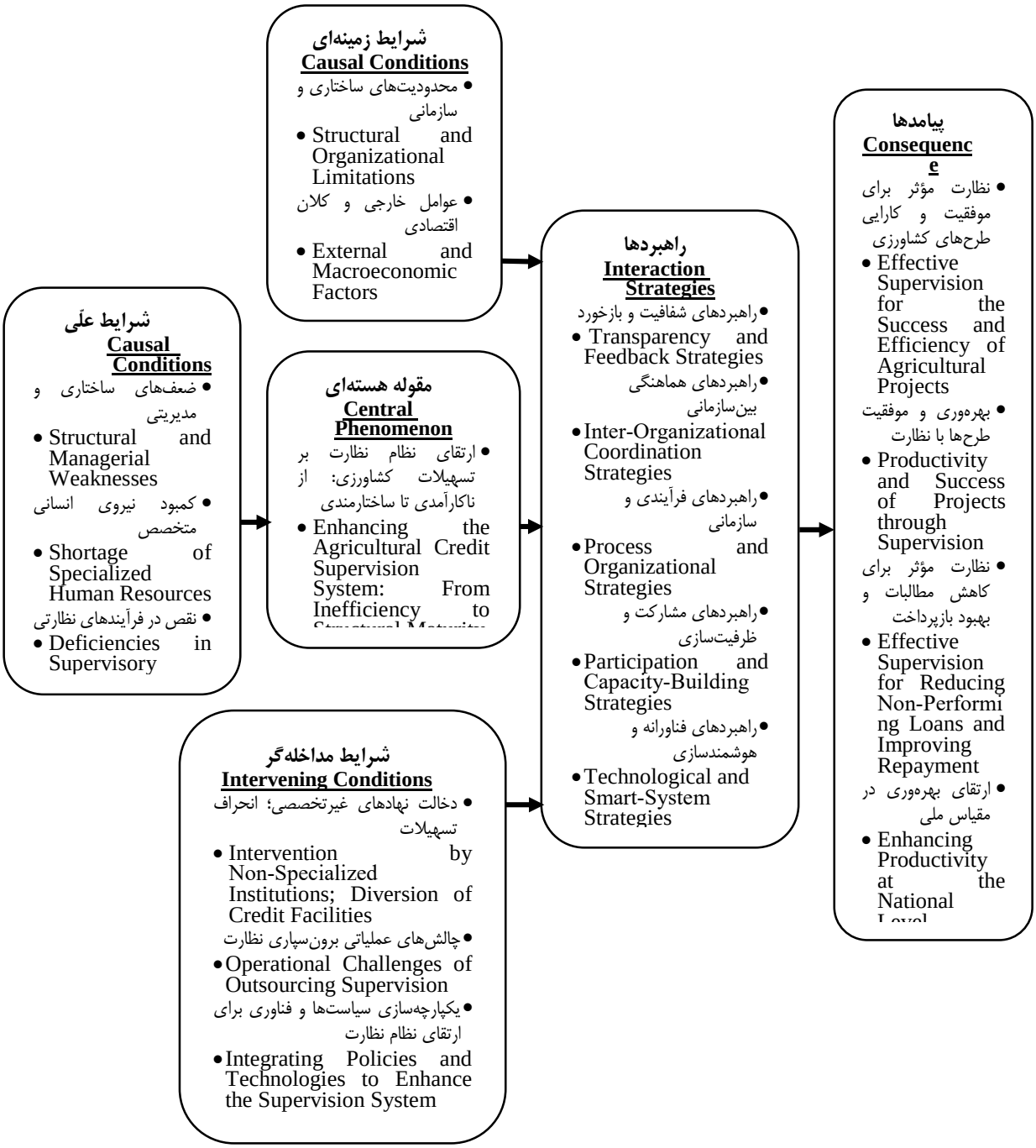

شکل ۲. مدل کیفی پژوهش: «مدل‌سازی نظام نظارت بر تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی» بر اساس گراندد تئوری

Fig 2. Qualitative research model: Modeling the supervision system of agricultural bank credit facilities based on grounded theory

ماخذ: یافته‌های تحقیق

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش که بر مبنای رویکرد گراندد تئوری و از طریق تحلیل نظام‌مند داده‌های حاصل از ۱۷ مصاحبه عمیق با خبرگان بانک کشاورزی به‌دست آمده‌اند، تصویری چندبعدی از ماهیت پیچیده چالش‌ها و ظرفیت‌های نظام نظارت بر تسهیلات اعطایی این بانک ارائه می‌دهد. تحلیل گام‌به‌گام روابط علّی، شرایط زمینه‌ای، عوامل مداخله‌گر، راهبردها و پیامدهای استخراج‌شده (جداول ۲ تا ۷) بیانگر آن است که تحقق کارآمدی نظارت نه امری منفرد بلکه نتیجه تعامل و هم‌افزایی میان چهار مؤلفه بنیادی است: ساختارهای سازمانی کارآمد، کیفیت تصمیم‌گیری و مدیریت، توسعه ظرفیت‌های فناورانه و مشارکت مؤثر و فعال ذی‌نفعان در فرآیند نظارتی. این هماهنگی نظام‌مند میان ابعاد ساختاری، نهادی، فرآیندی و فناورانه، زمینه‌ساز شکل‌گیری مدلی جامع و بومی برای ارتقای اثربخشی نظارت اعتباری در بانک کشاورزی محسوب می‌شود.

در مقایسه تطبیقی با ادبیات موجود، یافته‌های این پژوهش با تأکید بر اهمیت پایش مستمر و نظام‌مند در فرآیند نظارت بر تسهیلات (جدول ۶)، در کاهش مطالبات غیر جاری همسو با نتایج (Branzoli & Fringuellotti 2022) ارزیابی می‌شود. بااین‌حال، برخلاف مطالعات کمّی اخیر، ازجمله (Cuadros-Solas et al. , 2025)، که تمرکز خود را صرفاً بر سنجه‌های مالی و شاخص‌های عملکردی محدود ساخته‌اند، این تحقیق با رویکردی کیفی و تبیینی، به برجسته‌سازی ابعاد کمتر مطالعه‌شده اجتماعی و نهادی، نظیر دخالت‌های غیرتخصصی در فرآیند تصمیم‌گیری و تخصیص اعتبارات (جدول ۵)، پرداخته است؛ موضوعی که در اغلب پژوهش‌های مبتنی بر داده‌های کمی مغفول مانده است. علاوه بر این، تأکید بر نقش هوش مصنوعی و سامانه‌های هوشمند نظارتی (جدول ۶) در این پژوهش همسو با یافته‌های (Umeorah et al. , 2024) است، هرچند تمایز اصلی در تمرکز بر بومی‌سازی مدل و انطباق فناوری‌های نوین با شرایط ویژه ریسک اقلیمی، نوسانات بازار محصولات کشاورزی و اقتضائات منطقه‌ای نظام اعتباری کشور مشاهده می‌شود؛ رویکردی که با دیدگاه‌های (Komarek et al., 2020) در زمینه پیوند فناوری و پایداری مالی در بخش کشاورزی هم‌راستا است.

در بخش شرایط علّی (جدول ۲)، سه منشأ اصلی ضعف در نظام نظارت بر تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی شناسایی شد که به ترتیب شامل نارسایی‌های ساختاری و مدیریتی، کمبود نیروی انسانی متخصص و نقص در سازوکارهای پایش می‌دانی مستمر است. هم‌سویی این نتایج با یافته‌های (Mohseni et al. , 2019)، که بر محدودیت ظرفیت‌های ساختاری در بانک کشاورزی ایران تأکید دارند، قابل‌توجه است. بااین‌حال، تمایز پژوهش حاضر در ارائه تبیینی عمیق‌تر از سازوکار علّی دخالت نهادهای غیرتخصصی در جهت‌دهی انحرافی تسهیلات (جدول ۵) و تحلیل آثار عملیاتی ناشی از برون‌سپاری‌های ناهوشمند نهفته است. بدین ترتیب، مدل ارائه‌شده در این مطالعه با گسترش دامنه تحلیل از سطح ساختاری به سطوح نهادی و فرآیندی، امکان فهم جامع‌تری از ریشه‌های ناکارآمدی نظارت اعتباری و پیامدهای آن در نظام بانکی کشاورزی فراهم می‌سازد.

خط سیر تحول نظام نظارت بر تسهیلات کشاورزی از ناکارآمدی به ساختارمندی، در مدل پا را دایمی پژوهش به‌صورت پویا و گام‌به‌گام ترسیم شده است. این گذار از شرایط علّی شامل ضعف‌های ساختاری، کمبود نیروی انسانی متخصص و نقص در فرآیندهای نظارتی (جدول ۲) آغاز می‌شود و تحت تأثیر شرایط زمینه‌ای مانند محدودیت‌های سازمانی، گستردگی جغرافیایی و فشارهای کلان اقتصادی نظیر تورم (جدول ۴) قرار می‌گیرد. شرایط مداخله‌گر ازجمله دخالت نهادهای غیرتخصصی و چالش‌های برون‌سپاری (جدول ۵) بر اجرای راهبردهای پنج‌گانه (شفافیت و بازخورد، هماهنگی بین سازمانی، بازمهندسی فرآیندها، مشارکت ذی‌نفعان و هوشمند سازی با هوش مصنوعی؛ جدول ۶) تأثیر گذاشته و در نهایت به پیامدهای مطلوب شامل کاهش چشمگیر انحراف منابع، بهبود نرخ بازپرداخت، موفقیت طرح‌های کشاورزی و ارتقای بهره‌وری ملی (جدول ۷) منجر می‌شود. این خط سیر علّی با فلش‌های جهت‌دار در شکل ۲ (مدل پا را دایمی) بصری‌سازی شده و نشان‌دهنده تعامل پویا و هم‌افزای اجزای مدل است.

در جمع‌بندی نهایی، پیامدهای استخراج‌شده از تحلیل نظری (جدول ۷) نشان می‌دهد که استقرار نظام نظارتی هوشمند، شفاف و مبتنی بر تعامل فعال میان نهادهای درگیر، علاوه بر کاهش انحراف در مصرف تسهیلات و کنترل مطالبات غیر جاری،

موجب ارتقای دقت در تخصیص منابع و بهبود انضباط اعتباری در سطح خرد می‌شود. افزون بر این، در سطح کلان اقتصادی نیز چنین سازوکار نظارتی می‌تواند زمینه‌ساز افزایش بهره‌وری ملی و تسهیل تحقق اهداف توسعه پایدار در بخش کشاورزی باشد؛ نتیجه‌ای که هم‌راستا با یافته‌های (Khan et al. , 2024) قابل تبیین است. بدین‌ترتیب، پژوهش حاضر با طراحی مدلی نظام‌مند، پویا و انطباق‌پذیر، موفق شده است فاصله میان رویکرد سنتی نظارت بانکی و الزامات نوین حکمرانی مالی در حوزه کشاورزی را کاهش دهد و الگویی معتبر برای بازآرایی و بازطراحی سیاست‌های نظارت اعتباری در چارچوب نظام بانکی ایران فراهم آورد.

نتیجه‌گیری

این پژوهش با اتکا بر رویکرد گراندد تئوری، مدلی پارادایمی برای بهبود و ارتقای نظام نظارت بر تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی ارائه می‌دهد که مسیر گذار از «نظارت ناکارآمد و پراکنده» به «نظارت ساختارمند و نظام‌مند» را به‌صورت نظری و تجربی ترسیم می‌کند. در این مدل، شرایط علّی (جدول ۲) شامل ضعف‌های ساختاری و مدیریتی، کمبود نیروی انسانی متخصص و نقایص فرآیندی به‌عنوان ریشه‌های اصلی ناکارآمدی نظارت شناسایی شده‌اند. این عوامل در تعامل با پدیده محوری «ارتقای نظام نظارت از ناکارآمدی به ساختارمندی» (جدول ۳)، تحت تأثیر مجموعه‌ای از شرایط زمینه‌ای نظیر محدودیت‌های سازمانی و فشارهای کلان اقتصادی (جدول ۴) و نیز شرایط مداخله‌گر ازجمله دخالت‌های غیرتخصصی و چالش‌های ناشی از برون‌سپاری ناهوشمند (جدول ۵) قرار دارند. برای برون‌رفت از این چرخه، راهبردهایی چندبعدی پیشنهاد شده‌اند که شامل تقویت شفافیت و نظام بازخورد، ارتقای هماهنگی بین سازمانی، بازسازی فرآیندهای ارزیابی و اعتبارسنجی، توسعه مشارکت مؤثر ذی‌نفعان و بهره‌گیری هوشمندانه از فناوری‌های نوین مانند هوش مصنوعی در نظارت (جدول ۶) است. اجرای این راهبردها، از طریق هم‌افزایی میان ابعاد ساختاری، نهادی و فناورانه مدل، به تحقق پیامدهای کلیدی ازجمله کاهش انحراف در مصرف تسهیلات، افزایش نرخ بازپرداخت و ارتقای بهره‌وری بخش کشاورزی در سطح محلی و ملی منجر می‌شود (جدول ۷).

با وجود محدودیت‌هایی همچون اتکای پژوهش حاضر به داده‌های کیفی و تمرکز ویژه بر مورد بانک کشاورزی، مدل ارائه‌شده چارچوبی بومی، منسجم و کاربردی برای ارتقای نظام نظارت طراحی می‌کند که از تبیین شرایط علّی تا ترسیم پیامدهای نهایی امتداد می‌یابد. یافته‌ها نشان می‌دهد که تقویت زیرساخت‌های داده‌محور، آموزش تخصصی نیروی انسانی در حوزه نظارت اعتباری و بهره‌گیری هوشمندانه از فناوری‌های نوین نظارتی می‌تواند فرایند گذار از وضعیت ناکارآمدی به ساختارمندی را به‌طور قابل‌ملاحظه‌ای تسریع کند. برای گسترش اعتبار و تعمیم مدل، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده با بهره‌گیری از رویکردهای کمّی به اعتبارسنجی تجربی مدل پرداخته و مطالعات تطبیقی در سایر بخش‌های اقتصادی یا نظام‌های بانکی کشورهای مختلف اجرا شود تا ظرفیت کاربردی آن ارزیابی و تقویت گردد. تحقق چنین برنامه‌های پژوهشی می‌تواند بهینه‌سازی مدیریت منابع مالی، ارتقای اثربخشی نظارت اعتباری و تسهیل دستیابی به اهداف توسعه پایدار در بخش کشاورزی را در سطح ملی و بین‌المللی حمایت کند.

کاربردهای نظری

پژوهش حاضر با استفاده از رویکرد گراندد تئوری، چارچوبی نظری و بومی برای ارتقای نظام نظارت بانکی بر تسهیلات کشاورزی ارائه می‌دهد. این مطالعه، هم‌راستا با یافته‌های (Khan et al. , 2024) درباره محدودیت‌های تأمین مالی کشاورزی در کشورهای درحال‌توسعه، خلأ دانشی موجود را در رویکردهای کیفی نظارت با طراحی مدلی انعطاف‌پذیر و واقع‌گرا پر می‌کند. برخلاف مطالعات کمّی مانند (Cuadros-Solas et al. , 2025) که صرفاً بر شاخص‌های مالی متمرکزند، مدل حاضر تعاملات اجتماعی- سازمانی، فشارهای محلی و مداخلات نهادی را تبیین کرده و با تأکید (Komarek et al. , 2020) بر ریسک‌های اقلیمی کشاورزی هم‌سویی دارد.

این مدل با بومی‌سازی دیدگاه‌های (Jensen, 2000) درباره نظارت ترکیبی و تلفیق فناوری‌های نوین نظیر هوش مصنوعی مطابق با (Umeorah et al. , 2024)، ظرفیت نظری تازه‌ای برای تحلیل شرایط اقتصادی ناپایدار ایران فراهم می‌سازد. یافته‌ها،

مشابه نتایج (Reis et al. , 2013)، نقش فناوری را در ارتقای نظارت بانکی و سیاست‌گذاری‌های آینده برجسته می‌کنند. افزون بر این، با تأکید بر شفافیت و ظرفیت‌سازی در امتداد پژوهش (Mohseni et al. , 2019)، چارچوبی برای پایداری مالی کشاورزی ارائه می‌شود که می‌تواند مبنای مطالعات تطبیقی آتی قرار گیرد. در نهایت، همسو با (Branzoli & Fringuellotti 2022)، پژوهش بر اهمیت نظارت مستمر در کاهش مطالبات معوق و درک کیفی‌تر از عوامل اجتماعی و نهادی تأکید دارد.

کاربردهای عملی

پژوهش حاضر با بهره‌گیری از رویکرد گراندد تئوری، کاربردهای عملی متعددی برای ارتقای نظام نظارت بر تسهیلات کشاورزی در بانک کشاورزی ارائه می‌کند. نخست، با شناسایی چالش‌های ساختاری و عملیاتی نظیر ناهماهنگی داده‌ها و کمبود نیروی متخصص، راهکارهای اجرایی همچون تقویت سامانه‌های داده‌محور و آموزش هدفمند کارکنان پیشنهاد شده است. دوم، با تأکید بر بهره‌گیری از فناوری‌های نوین، ازجمله هوش مصنوعی و سامانه‌های یکپارچه، ابزارهایی برای پایش مستمر و کاهش انحراف تسهیلات ارائه می‌شود که به افزایش بهره‌وری طرح‌ها منجر می‌گردد. سوم، با توجه به فشارهای اجتماعی و مداخلات غیرتخصصی، راهبردهایی برای ارتقای شفافیت و بهبود هماهنگی بین سازمانی مطرح می‌شود تا استقلال نظارت تقویت شود. در نهایت، این پژوهش چارچوبی عملی برای سیاست‌گذاری ارائه می‌دهد که با ترکیب نظارت داخلی و برون‌سپاری، کاهش مطالبات معوق و بهبود بازپرداخت را تسهیل می‌کند. این مجموعه راهکارها می‌تواند به مدیریت بهینه منابع و تحقق توسعه پایدار کشاورزی در ایران کمک نماید.

محدودیت‌ها و پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آتی

پژوهش حاضر با وجود ارائه مدلی جامع برای نظارت بر تسهیلات کشاورزی، با چند محدودیت روبه‌روست. نخست، اتکای اصلی بر داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه‌های عمیق، امکان تعمیم‌پذیری گسترده به سایر بانک‌ها یا بخش‌های اقتصادی را محدود می‌کند زیرا شرایط نهادی و منطقه‌ای ممکن است متفاوت باشد. دوم، تمرکز مطالعه بر بانک کشاورزی ایران، قابلیت به‌کارگیری نتایج در زمینه‌های بین‌المللی یا سایر بخش‌های اقتصادی را کاهش می‌دهد. سوم، کمبود دسترسی به داده‌های کمّی جامع ازجمله آمار دقیق مطالبات معوق، دامنه تحلیل‌های آماری را محدود ساخته است. چهارم، فقدان بررسی عمیق اثر فناوری‌های خاص مانند بلاکچین موجب باقی ماندن شکاف دانشی در حوزه فناوری شده است.

برای پژوهش‌های آتی پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

(۱) مطالعات کمّی به‌منظور اعتبارسنجی مدل پیشنهادی با استفاده از داده‌های آماری گسترده‌تر انجام گیرد؛ (۲) مدل در سایر بانک‌ها یا بخش‌های اقتصادی کشور آزمون شود؛ (۳) تأثیر فناوری‌های نوین مانند بلاکچین و کلان داده‌ها بر فرآیند نظارت مورد بررسی قرار گیرد و (۴) مقایسه‌های تطبیقی با نظام‌های نظارتی کشورهای دیگر انجام شود تا امکان بومی‌سازی الگوهای جهانی فراهم آید. اجرای این اقدامات می‌تواند به توسعه مدل‌های نظارتی فراگیرتر و ارتقای کارآمدی نظام‌های موجود کمک کند.

REFERENCES

Agha Kazem Shirazi, S., Rezazadeh, J., & Kordestani, G. (2019). The role of organizational structure in designing performance measurement systems. *Environmental Energy and Economic Research*, *3*(1), 61-74. https://doi.org/10.22097/eeer.2019.163543.1062

Alam, A., Banna, H., Roni, N. N., & Abedin, M. Z. (2025). Sowing Sustainability: How does fintech mitigate agricultural financial risk from climate change vulnerability. *International Review of Economics & Finance*, 104226. https://doi.org/10.1016/j.iref.2025.104226

Asgharzadeh, A., Rahbar, F., & Mousavi, M. H. (2022). Analysis of central bank policies and supervision tools on financial stability in the Iranian banking system. *International Journal of Nonlinear Analysis and Applications*, *13*(1), 2151-2162. https://doi.org/10.22075/ijnaa.2021.25052.2900

Azarm, H., Farajzadeh, Z. (2024). Challenges and opportunities of investment and financing to improve agricultural production. *Journal of Agricultural Production and Marketing Economics*, *1*(1), 5-26. (In Persian)

Bazargan, A. (2008). *An Introduction to Qualitative and Mixed Methods Research: Common Approaches in Behavioral Sciences*. Tehran: Didar Publications. (In Persian)

Baugh, M., Ege, M. S., & Yust, C. G. (2021). Internal control quality and bank risk-taking and performance. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, *40*(2), 49-84. https://doi.org/10.2308/AJPT-19-037

Branzoli, N., & Fringuellotti, F. (2022). The effect of bank monitoring on loan repayment. *FRB of New York Staff Report*, (923). http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3601944

Charmaz, K. (2014). *Constructing Grounded Theory*. Los Angeles: Sage.

Chun Tie, Y., Birks, M., & Francis, K. (2019). Grounded theory research: A design framework for novice researchers. *SAGE open medicine*, 7, 2050312118822927. https://doi.org/10.1177/2050312118822927

Cuadros-Solas, P. J., Salvador, C., & Suárez, N. (2025). Banking supervisory architecture and sovereign risk. *Journal of Financial Stability*, 76, 101365. https://doi.org/10.1016/j.jfs.2024.101365

Danaeifard, H., Emami, S.M. (2007). Strategies of qualitative research: A reflection on grounded theory. *Strategic Management Thought*, 1(2), 69-97. (In Persian) https://doi.org/10.30497/smt.2007.104

Donya-e-Eqtesad Newspaper. (2015). *Use of Large Loans by Rent-Seekers*. Issue No. 3506, Published on June 15, 2015, News ID: 887944.

Ghahremanzadeh, M., Pishbahar, E., Einollahi, E., Ferdowsi, R. (2016). Identification of factors affecting agricultural credits repayment in Maragheh county: An application of ordered logit model. *Iranian Journal of Agricultural Economic and Development Research*, *47*(1), 47-55. (In Persian) https://doi.org/10.22059/ijaedr.2016.58833

Güneş, E., & Movassaghi, H. (2016). Comparative analysis of agricultural credit system and organization in selected countries. *The Journal of Agricultural Faculty of Uludag University*, *75*. https://doi.org/10.11648/j.ijaas.20170305.14

Hale, G., & Lopez, J. A. (2019). Monitoring banking system connectedness with big data. *Journal of Econometrics*, *212*(1), 203-220. https://doi.org/10.1016/j.jeconom.2019.04.027

Hasan, M., Hoque, A., & Le, T. (2023). Big data-driven banking operations: Opportunities, challenges, and data security perspectives. *FinTech*, *2*(3), 484-509. https://doi.org/10.3390/fintech2030028

Heydari, H., Zovarian, Z., Nourbakhsh, I. (2011). Examining the impact of macroeconomic indicators on banks' non-performing loans. *Economic Research (Growth and Sustainable Development)*, *11*(1), 43–65. (In Persian) https://doi.org/20.1001.1.17356768.1390.11.1.6.4

Ionașcu, A. E., Gheorghiu, G., Spătariu, E. C., Munteanu, I., Grigorescu, A., & Dănilă, A. (2023). Unraveling digital transformation in banking: evidence from Romania. *Systems*, *11*(11), 534. https://doi.org/10.3390/systems11110534

Jensen, F. E. (2000). The farm credit system as a government-sponsored enterprise. *Applied*

Economic Perspectives and Policy, *22*(2), 326-335. https://doi.org/10.1111/1058-7195.00025

Kalhor, R., and Ghasemi, M. (2023). Investigating the role of facilities and credits of Bank Keshavarzi (agriculture bank) on agronomy, livestock, and horticulture development in Kangavar Township. *Journal of Rural Development and Extension Studies*, *2*(1), 103-118. (In Persian)

Kaslow, F. (2014). *Supervision and training: Models, dilemmas, and challenges*. Routledge.

Khan, F. U., Nouman, M., Negrut, L., Abban, J., Cismas, L. M., & Siddiqi, M. F. (2024). Constraints to agricultural finance in underdeveloped and developing countries: a systematic literature review. *International Journal of Agricultural Sustainability*, *22*(1), 2329388. https://doi.org/10.1080/14735903.2024.2329388

Komarek, A. M., De Pinto, A., & Smith, V. H. (2020). A review of types of risks in agriculture: What we know and what we need to know. *Agricultural systems*, *178*, 102738. https://doi.org/10.1016/j.agsy.2019.102738

Larossa, R (2005). Grounded theory methods and qualitative family research. *Journal of marriage and family*, *61*(4), pp.837-857. https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2005.00179.x

Laurens, F. (2012). Basel III and prudent risk management in banking: Continuing the cycle of fixing past crises. *Risk governance & control: financial markets & institutions*, *2*(3), 17-22. https://doi.org/10.22495/rgcv2i3art1

Lemma, V., & Thorp, J. A. (2014). Sharing Corporate Governance: The Role of Outsourcing Contracts in Banking. *Law and Economics Yearly Review*, *3*(Part 2), 357. https://ssrn.com/abstract=2576920

Majlis Research Center. (1997). *Bottlenecks in the agricultural sector (5): Agricultural sector banking facilities and a proposal*. Infrastructure Studies Office. Serial No. 2896. (In Persian)

Mehdizadeh, A., Taghavi, A., & Arab Hosseini, N. (2024). Pathology of employment-generating facilities in Iran, with a focus on note 18 of the budget laws and presenting suggested solutions. *Labour and Society Quarterly*, (269), 34–57.

Mohseni, S., Hosseinipour, S.M.R., Jafari Moghadam, M. (2019). The optimal management of deposits and facilities in Keshavarzi Bank with goal programming approach. *Islamic Economics and Banking*, *28*, 203-220. (In Persian) https://doi.org/10.30495/JAE.2021.15561.1780

Nazaripour, M., Zakizadeh, B. (2025). Evaluating the Agri-financing effectiveness with emphasis on risk propensity and psychological factors. *Iranian Journal of Agricultural Economic and Development Research*, *55*(4), 591-610. (In Persian) https://doi.org/10.22059/ijaedr.2024.364070.669244

Noble, H., & Mitchell, G. (2016). What is grounded theory? *Evidence-based nursing*, *19*(2), 34-35. https://doi.org/10.1136/eb-2016-102306

Nyasha, S., & Odhiambo, N. M. (2013). The evolution of bank-based financial system in the United Kingdom. *Corporate Ownership and Control*, *11*(1), 483-492. https://doi.org/10.22495/cocv11i1c5art3

Raji, E., Ijomah, T. I., & Eyieyien, O. G. (2024). Data-Driven decision making in agriculture and business: The role of advanced analytics. *Computer Science & IT Research Journal*, *5*(7), 1565-1575. https://doi.org/10.51594/csitrj.v5i7.1275

Reis, J. R., Ferreira, F. A., & Barata, J. M. M. (2013). Technological innovation in banking services: an exploratory analysis to perceptions of the front office employee. *Problems and Perspectives in Management*, *11*(1), 34-49.

Samanipour, H., Mohammadi, T., Shakeri, A., Taghavi, M. (2020). Macroeconomic prudential supervision requirements and their impact on the stability of Iran's banking system. Financial Economics, 14(52), 1–26. (In Persian) https://doi.org/20.1001.1.25383833.1399.14.52.1.1

Strauss, Anselm L., & Corbin, Juliet (1990). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*, Sage.

Strauss A, Corbin J.(1998). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Sage.

Strauss, A. and Corbin, J. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for*

developing grounded theory. (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Snyder, H. (2019). Literature review as a research methodology: An overview and guidelines. *Journal of business research*, *104*, 333-339. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.07.039

Talebi, M. (2016). Identifying and assessing effective factors on Iranian banking system's challenges. *Journal of Improvement Management*, *10*(3), 131-166. (In Persian)

Umeorah, S. C., Adelaja, A. O., Abikoye, B. E., Ayodele, O. F., & Ogunsuji, Y. M. (2024). Data-driven credit risk monitoring: Leveraging machine learning in risk management. *Finance & Accounting Research Journal*, *6*(8), 1416-1435. https://doi.org/10.51594/farj.v6i8.1399

Urquhart, C. (2022). Grounded theory for qualitative research: A practical guide. https://doi.org/10.4135/9781526402196

Vrotslavskyy, D., & Dropa, Y. (2024). The role of the banking system in providing financial resources for the development of the economy. *Grail of Science*, *40*, 177-179. https://doi.org/10.36074/grail-of-science.07.06.2024.021

Zamanian, Gh., Ohadi, N. (2016). Identification factors affecting on agricultural credits allocation (Cease study: Pistachio growers in Sirjan). *Iranian Journal of Agricultural Economic and Development Research*, *47*(2), 303-313. (In Persian) https://doi.org/10.22059/ijaedr.2016.59704